

UNGARIA

Anul VI.

Cluș, 1897. Iunie.

Nr. 6.

MAURITIU JÓKAI ȘI ROMANUL.

(Doi articlii).

I.

Mauritiu *Jókai* e cea mai de frunte capacitate pe tere-nul literaturii maghiare în ce privește scrierea de romane, ceea ce o dovedește și împrejurarea rară că în decurs de o jumătate de secol lucrând continuu, puterea și avuția s'a poetică chiar așa de puțin stagnează, pe cât de puțin s'e micșorea interesul publicului cetitor față de opurile sale. Domnirea unui jumătate de secol la acelaș nivel al puterii, este un ce rar și în istoria tronurilor; în imperiul poeziei însă este aproape fără de păreche. Apoi *Jókai* nu numai în țară, ci și în străinătate și a oluptat locul prim pe acest teren. Dintre poeții noștri afară de *Petőfi*, nici unul nu este așa de cetit și iubit de străini ca *Jókai*, în care nu ajungem la espresiune numai avuția miraculoasă a spiritului poetic maghiar, ci tot-odată și puterea cuceritoare a aceluia.

Opurile sale cari fac o bibliotecă întregă, nu sunt de o valoare egală; în urma multilateralității activității sale, în urma neliniștei fantasiei și aplicăreii sale niare, dar mai cu seamă în urma ușurinței în aleătuiro nici că ar putea fi astfoliu; prin ce esto din ajuns de chiar documentată aceasta variație, punându-ne totuși în uimire, că deși etatea sa o înaintată: de decădere nici poveste, ceea-ce ne-o dovedește im-projurarea, că acum la finea anilor 70 a scris unul dintre cele mai minunate romane populare. Pe lângă toată clătina-rea ce o putem observa la el, cariera sa e un șir de tri-umfuri nointerupte pe terenul literaturii, începând dela cea dintâi novelă poporală pân' la *Magyar Nábob*, *Kárpáthy Zoltán*, *Uj földes ur*, *Arany ember*, *Tengerszemű hölgy* și *Sárga*

rózsa. În ambe părțile acestei cariere în imaginea vieții și poeziei lui Jókai, este câte o astfol de trăsură carea pro noi ne interesează din punctul de vedere al dezvoltării și realității poetice maghiare.

Cea mai însemnată caracteristică a literaturii noastre e: că poetul maghiar, aproape fără excepție, e și politic maghiar. Indemnau tot-dea-una națiunea prin poeziile lor, dar prea adese prin participare activă în viața politică și în Istorie. A să reținea total dela politică, cum fu cu Goethe spre exemplu, la noi așa ceva nu să pomenește. Din acest punct de vedere încă e interesantă cariera lui Jókai carca e o carieră politică tot atât de lungă ca și cea literară. Contrarii sei politicei și criticii sei literari în vechime mai ziceau câte-odată că pentruce nu rămâne pro lângă una, pentruce nu 'și conservă întroaga putere numai pro sama poeziei; noi credem însă, că iubirea politicei a fost și la el o însușire special maghiară.

Jókai s'a născut la 19 Februar 1825 în Komárom, unde tatăl seu fu advocat și tutor public. Fantasia vie, vioiciunea și capacitatea narativă așa să vede a eredit'o dela mamă-sa Maria Pulay. Istetiunea, concepțiunea repede nu 'l rețineau însă a fi un copil tăcut și retras, din care cauză colegii lui l'au poreclit cu epitetul de: *Jámbor*, care era pururea pur eminent poșezând mereu cele mai bune testimonii. În Pápa s'a înpretinit cu Carol Kerkápolyi cu care a locuit împreună, și cu Petőfi colegul său, cu care la olaltă au câștigat la „képző társulat“ premii. Petőfi a câștigat cei doi galbeni donați de Paul Kovács cu romanța sa titulată: *Szín és való*, car Jókai câștigă premiul cu novela titulată: *Tüz és víz*. Mai târziu abia în etate de 17 ani 'l găsim la academie cu drama sa intitulată: *A zsidó fiu*, care fu lăudată de cătră comisiunea criticătoare. Finindu-și școlile ajunsă ea jurat în Pesta unde la 1846 depusă censura de advocat fără a osercia însă oarecând practica advocațială. Petőfi 'l făcu cunoscut cu scriitorii tineri, novelele sale apărute în „*Pesti Divatlap*“ și în „*Életképek*“, precum și primul seu roman, *Hétköznapiok*, l'au făcut iubit de cătră publicul cetitoriu; ear el să dădu cu totul pro cariera literară acordându-să ca colabo-

rator la mai multe reviste literare; ba la 1847 luă el redactarea revistei „Életképök” dela Frankenburg, a cărei valoare o rădică atât cu propriile sale romane, cât și prin scrierile gardei tinere de scriitori.

Aici se începe și rolul său politic. Cu Petőfi dinpreună a devenit membru conducător al reuniunii politice „*Ifju Magyarország*” și în zilele frumoase ale anului 1848 fu un factor principal ca orator și jurnalist. În revista sa literară, carea o redacta la oaltă cu Petőfi, spiritul politicii radicale ocupa un teren din ce în ce mai mare, până când în urma furtunilor vieții publice, aceasta întreprindere trebuia să înceteze. Atunci se însură el cu vestita dramatișă *Roza Laborfalvi* dela teatrul național și urmând guvernului refugiator la 1849 în Dobrișin începe a publica „*Esti Lapok*” în spirit pacinic.

După revoluțiune și numele lui fu luat în șirul celor 32 scriitori pro a căror cap fu dictată pedeapsă de moarte. Mult timp trăi ascuns prin pădurile mari dela Bükk dar primind literatura amneștia, persecutarea lui încă a încetat și el putu reînturna la Pesta. Primele sale broșuri au fost *Forradalmi és Csataképek* și *Bujdosó naplója* (1850, 1851): politica poeziei. În aceste zile de spaimă generală el e primul care se încercă a renînvia sufletul națiunii amorțite în urma loviturilor îndurate. Tot acest spirit predomină și opul său, *Veres könyv* (1855). Ba din acest timp nici că avem op literar mai de artă și mai caracteristic ca „*Az új földes ur*” (1863). Că în acest timp eschis cu totul de pro terenul politicii și totuși acărui evenimentto familiare erau predominite de focul național, simțul național nu s'a stins ci ca pojarul s'a lătit mai departe, partea uriașă îi compete lui Jókai, activității jurnalistice (*Romény, Délibáb, Vasárnapi Ujság*) și poetice ale acestuia. Cu romanele și romanele sale nonumărate, el deschide prima dată ochii publicului, că romanele strănătaței nice sunt suficiente, nici corăspunzător nutremintului pentru adevăratul spirit. Încă și între teatrele sale, cari au arătat conaturile sale literare în lumină mai orbitoare, este unul, care cu pathosul său patriotic nobil și poetic avu o influință înspirătoare, zeci de ani: *A Szigetvári Vértanúk*. Aurora vieții

naționale fu avisată pentru prima dată de foia sa umoristică: *Üstökös* care fu pornită la 1858. Umorul se iscodi imaginii minunate cum fu Tallérossy Zebulon și Politikus Csizmadia; și aici publică și el renumitele sale poezii politico în care este atât pathos plin de însuflețire și atâtea glume bune, o reamintire atât de nimerită a suvenirilor naționale *Pro és Contra, Tallérossy episztolája, Magyar Divat, Utca szegletén ül a csonka hős*; și cari de caracteristică expresiune dau „revoluțiunii mici” care urmă absolutismului, încât o prea cu vrednicie pentru Istoria literaturii ca să-și aducă aminte de aceste.

La dieta conchemată în anul 1861 pe Jókai 'l aflăm ca deputatul cercului Siklos și aderent al partidei decisive, ca membrul căreia a redactat „*Magyar Sajtó*,” la 1863 a fondat „*A hon*”; la 1865 car a pășit în parlament unde până la 1875 aparține stingei medii, de atunci însă, ca bun amic al lui Tisza Kálmán, fu membrul partidei liberale și dela 1886 e redactorul suprem al foiei *Nemzet*. El este până în ziua de azi cel mai iubit orator atât de partidă sa cât și de dieta întreagă. El este unul dintre cei din urmă în parlamentul nostru, care nu ne lasă a uita că oratoria e: artă. Isvorul efectului și influinței sale nu e focul care abia se ivește în vorbirile sale, ci mai cu seamă apucăturile sale bune, umorul și melancholia; el așa zicând numai disecurează, dar atacurilo dese ale satirei, cu variațiile captivatoare ale sentimentalismului său ne captivează total. Astfel este iubit atât în cercul victoriei sale poetice, cât și al acelei literare. Aceasta iubire a exprimat-o națiunea întreagă când a serbătorit cu o pompă nemai pomenită *serbarea de aur* a victoriei sale literare asigurând cu aceasta ocaziune edarea tuturor opurilor sale în o edițiune splendidă națională de o 100 tomuri. Mulțămita poetului a exprimat-o politicul, când la anul 1895 în conferința interparlamentară din Bruxelles a apărut cu glorie și rezultat strălucit adevărurile națiunii sale față de atacurilo pro nedrept înșultătoare, îndreptate contra a celeia.

Dar o timpul ca să privim și cealaltă parte a cariei sale. a celei poetice. Să ne năsuim a hotări că ce loc ocupă

activitatea literară a lui Jókai în viața noastră spirituală cum și întru cât o influențază pro aceea. Înainte de revoluțiune dela Jókai avem numai un roman (*Hétköznepok*) și o colecțiune de romanele (*Vadon virágai*); dar dacă voim a răspunde pro deplin întrebărilor pusă, trebuie să ne întoarcem la aceea febrile de mare însemnătate a poeziei noastre, care a întrecut și care a premers revoluțiunii vieții naționale.

Anii 1844, 1845 și 1846 sunt aceia, cari în poezia modernă a condus la învingere deplină idea națională. Aceștia sunt anii de glorie ai lui Tompa, Petőfi, Arany și Jókai. Sunetul de orgoană a lui Vörösmarty răsună încă cu tărie deplină; dar prelângă ghitarele și pianurile cari sunau prelângă el se aude din ce în ce mai puternic și sunetul violei, flautului și al clarinetului. Prima trăsură a poeziei noastre fu simțul național care străbătea toate și gândul național care întrecea toate. Dar expresiunea în adevăr harmonic poetică a simțirii: Armonia chiară a conținutului poetic și a formei, o fundează sau iscodesc în poezia noastră acele spirite preclare, a căror cântec, poezii, romanele le ia la inimă națiunea acelor și a căror veste se lățește. Petőfi și edă prima și a doaua colecțiune din *Verseim*, Tompa: *Népregek és népmondák*, Arany: *Toldi*, Jókai: primele sale romanele și *Hétköznepok*. În percepțiune, simț și expresiune ne exprimă același simț popular, adică simțul celei mai adevărate maghiarime. Din tesaurăria acesteia ne arată fie care câte cova, puterea și gloria acesteia astfel ni-se arată de odată întregă pompa și perfecțiunea sa. Tompa cu melancolia, Petőfi cu focul aprig, Arany cu enararea evenimentelor heroice, Jókai cu humorul și voia de a povesti. Aceste tesăure scumpe ale limbei populare le-au adus unul de lângă Sajó, al doilea din Kunság, al treilea din Bihar, al patrulea de dincolo de Dunăre.

Desvoltarea deplină a lui Jókai și a talentului seu, cade pro timpurile mai târzie; dar locul aceleia și valoarea ei în Istoria literaturii noastre 'l deseamnă aceea legătură internă care-l leagă pro ei de cei trei poeți, cari s'au ivit în unul și același timp cu densusul. Fundamentul patimelor și a înrudirii gusturilor sale cu a lui Petőfi o a-se mulțami acelei

impresurări, că primelo încercări politico cad cam în acelaş timp. Ce a făcut Tompa Petöfi şi Arany în poezie, cam aceeaş a lucrat şi Jókai în prosă: cu nepreocuparea naivă şi curajul capacităţilor originale *au fundat un stil nou*, care exprimă jocurile simţului şi ale fantasiei cu vialitatea şi naturalismul spiritului poporal. La începutul carierei sale, ba şi mai târziu se obsearvă la el efectul romanticismului franceş paralel cu impresiunile ne mijlocite ale vieţii maghiare; primele naraţiuni sunt *Nepean sziget* şi *Sonkolyi Gergely*. Dar şi obiectul străin, fantasiile ilusorii încă sunt descrise în o limbă mai simplă, mai espressivă, mai chiară ca limba comună a romanelor precedente. Pre cum amintiţii soi conţimpurani în poezie, astfel a întrodus ol în prosă direcţiunea populară în o măsură atât de mare, ca până atunci nime altul. Foloseşte în mare măsură expresiuni maghiare, la loc şi caracteristice, proverbe, forme speciale dialectice culese din popor, cuvinte proprii din diferite părţi ale ţerei; toate aceste cu gingăşie, la loc şi nefortate. Arany în aceasta privinţă e mai mare măestru şi anticitatea lui o foloseşte mai profund şi mai conşciu; dar nici e mai perceptibil, nici mai bogat ca Jókai, decât care doar nici un scriitor nu are mai mare tesaur limbistic. Aceasta maghiarime cu fundament numai în opurile sale scrise mai pe fugă este trecută cu vederea. — Aceasta limbă, care o poate precepe şi gusta ori cine, îi face predarea mai verosimilă, mai uşoară, mai naturală şi mai plastică şi o deosebeşte cu totul de stilul mai forţat şi mai palid al literaturii de rând. La aceasta se mai adauge şi minunatul său mod de predare, care filosofează puţin dar vorbeşte aşa de lămurit ca povestea din popor. Propuşiuniile sale nu se încercă în combinaţiunile clasice meandrice, ci se înşiră ca margcaua de klaris a fetei maghiare unu după alta, cu deplină gingăşio. Progresează cu o tândreaţă proprie ba adese neliniştită; căpăând voie de a povesti nu se oboseşte curund; cu observările, contra-zicerile, glumele sau sentimentalismelo sale colorează, caracterisează şi obduce cu un farmec neobservabil fantasia cetitorului său. Tablourile sale naturale şi scenole sale, cari servesc ca puncte de mâncare, sunt atât de vii şi în celo-

ritul lor atât de orbitoară, că abia le putem observa ca puncte do odiehnă în calea povestirii sale. O trăsură rară, caracteristică pentru el este, că interesul cald față de natură, puterea sa descriitoare, intensitatea și nouătatea colorilor sale, nimic nu au pierdut cu etatea sa deja înaintată. Descrierea Hortobágy-ului în *Sárğa rózsa*, a Bük-ului în *Tengerszemü hölgy* în ce privește simțul proaspăt față de natură, puterea desemnului și bogăția coloritului; rivalisează cu tablourile sale pictorești despre Ardeal și Balaton scrise mai demult.

Obiectul celor mai multe romane și l'a ales din present sau din trecutul cel mai apropiat. Ii place a întrețese povestile sale pro lângă cutare ideo poporală sau evenemânt memorabil. Astfel în *Magyar Nábob* (1856) descrie dispărerea nobilimei maghiară veche carea becherea, tirănea; înaintea nobililor timpurilor noaue, înaintea lui Széchényi și soților aceluia, continuând acelaș obiect în *Kárpáthy Zoltán* (1881). În *Földesür* (1863) ne spune influința străformătoare și împământenitoare ce o are pământul și viața maghiară asupra străinilor. În *Politikai divatok* (1864), *Köszivü ember fia* (1869), *Tegnap* (1881) și în *Tengerszemü hölgy* (1889) ne conduce în sgomotul luptei pentru libertate. Scena lui *Szerelem bolondjai* (1868) ne represintă foamea anului 1863. *Eppur si muove* (1872) ne descrie lupta ce au avut'o scriitorii literaturii noastre cu neinteresarea și prejudicielo. *Egy az Isten* (1877) cuprinde perioada dela revoluțiune până la resbelul italian; ear în *Névtelen vár* (1878) apăra vitejia de atâtea ori batjocurită a cetii nobililor răsculați. În *Rab Ráby* (1879) găsim lupta ce o purtă împăratul Iosif cu conservatismul național. Toate aceste nu cu idei filosofice s'au noaue, dar în o lumină foarte ascuțită și chiară folosind clemente populare, tradițiunii plăcute și cu anecdote bune. Ca icoane contimpurane întru arătarea persoanelor caracteristice ale ideilor și evenemintelor unei sau altei perioade, mai do însömnat e *Nábob* și *Uj földes ur*, a căror naștere ne-o predă foarte înteresant în memoriul seü. Lovituri de mai mare ponderositate: esundarea mare dela Peșta, colera, cutremurul do pământ dela Komárom, foamea etc. obvin în romanele sale și fără îndocoală potențaeă interesul acestora. E înteresantă invențiunea sa în

ce privește aceste idei și evenimente, deși espune povesti divergente. Imaginile osundătoare și eruptive, ale fantasiei sale pribegitoare, nu sunt tot-dea-una cuprinse de cătră grija artistică în un cadru mai mare și nu un roman găsim la el unde singuratece scene și episoade sunt cu mult mai corespunzătoare formei ca romanul întreg. Scenele, figurile, imaginile, descrierile sale ne dau dovadă vie despre aceasta activitate vecinică și despre a sa fantasie cutezătoare. Tot asemenea stilul său care în propuseșiunile sale scurte este plin de imagini, contraziceri, glume.

Ce numai a putut vre-odată vedea în jurul său, ne predă în colori vii. Așa are mare merit a folosi în mare parte viața maghiară, numeroasele imagini ale acesteia. Nici un romanțier nu ne poate arăta o galerie de tablouri așa de avută, caracteristică și deamnă de admirat, ca el. Cu naivitatea, buna sa dispoziție, vocea sa proaspătă adese pare chiar contopită cu viața poporului. Așa în Cap' d'opera sa: *Sárga rózsza* a căreia obiect o formează încorporarea fără de seamă fidelă și profundă a vieții de pustă și a caracterului poporului maghiar împreună cu tablourile vii și frumoase ale vieții de pustă și ale naturei. Cu deosebire este interesantă comică lui Jókai, când ne descrie persoanele unui sat sau orășel. Intre aceste aparține un op — deși nu prea mare — al său care e unul dintre cele mai bune, mai armonice și mai originali opuri ale sale: novela sa *Kedves atyafiak*; apoi *Sonkolyi Gergely*, *Örmény és Családja* și *Debreczeni lunatikus* sunt cap' d'opere a predării comice. Intre romanele mai mari e de amintit *Uj földes ur* în privința grigei cu care e lucrat; în ce privește puterea, averea și căldura coloritului: *Magyar Nábob* ocupă locul prim. Dintre opurile mai noaue în partii cu humor viu și descemne poetice e cel mai bogat op: *Tengerszemü hölgy*, pro care, ca și mai târziu pro *Sárga rózsza*, academia a premiat'o cu premiul Perczel încoronând astfel activitatea strălucită și de mare valoare a lui Jókai.

Influența lui Jókai nu s'è estinde numai asupra publicului cetitor asupra căruia domnește deja de 50 ani; ei și asupra literaturii în măsură considerabilă. Scriitorii cari au pășit prin deceniul al 5-lea, au imitat în mare parte opu-

rile lui: numai părțile slabe a aceloră au putut și ei ale însuși. Iubeau iscodirea mitică, extremurile eutezătoare, patiosul oratorie și cât mai mari propusășuni. La fine însă cu toții au luat altă cale convingându-se, că însușirile individuale ale spiritului seu bogat, cari formează cel mai puternic farmec, sunt neimitabile. Imitatorii astfel au dispărut, dar urmașii lui cu atât mai tare s'au înmulțit.

In reforma stilului prosei narrative, azi putem zice, că întreagă literatura urmează pe cărarea lui.

Beöthy Zsolt.

ORICEIURI DE NUNTĂ LA SĒCUI.

SĒcuii sunt un popor, cari deși locuiesc în Ardeal încunjurați de o mulțime de naționalități pentru ei străine și în vecinătatea imediată a țerei românești, sunt doar unicii cari folosesc ici-colea până în ziua de azi dialectul limbei vechi, literile scrisoarei antice și datinile străbune. Dacă facem o plimbare prin satele frumoase și curate ale sĒcuimei spre uimirea noastră nespuse vom afla, că ei și acum au port, limbă, casă, curte, datine, credință, etc. cari stau mai aproape de cele ale străbunilor lor. Alte popoare sunt prea adese supuse asimilării — ceea ce Istoria popoarelor ne-o ilustrează cu nenumărate oșemple — sĒcuii însă sunt foarte tenaci, în aceasta privință așa, că chiar dacă unul oare-care în călătoriile sale s'a oprit undeva și s'a așezat acolo; decumva soarta 'l conduce ear în patria sa, atunci el este altul, este ear cine a fost în copilăria sa: sĒcuiu din ea până 'n tălpi.

Interesant este botezul la oi, dar mai interesantă cununia.

TinĒrul sĒcuiu, care „umblă cu gânduri de însurătoare” cercetează cu mare sîrguință jocurile și șezătorile undo 'și pune ochiul pre cutaro fată, i face curte și de regulă vine cu ea în curat și în afacerea cununii, din care cauză el știe că fata merge sau nu după el, și de *corfă* numai în acel cas poate fi vorbă, dacă cova împrejurări extraordinare conlucră aici.

Dacă o în curat cu fata pre care vrea a o lua, 'și trimite pre nănașul și pre tatăl seu să o ceară; aceasta însă să face în zi de *Sâmbătă*. Mirele, după diforitele ținuturi, tri-

mite fetei inel, ban de argint sau petea (pantlică) roșie lată car aceasta îi trimite lui un buchet de flori (pentru pălăria) și o năfrămuță roșie. Aceste prezente ambi sunt dători să le poarte până 'n ziua cununiei. Mai târziu când ajunge lucrul la cumpărate, mirele cumpără miresei o năframă mare și frumoasă de pěr sau de mătăsă după cum le e starea materială, și cisme de cordovan. Miroasa-i cumpără cravată, pep-tar de postav și cămeșă.

Nunta se serbează de regulă *Marța* la care serbare cei doi frați de mire cu o săptămână înainte umblă la învitate cu pălării înfrumșetate cu flori și bâte cu pantlicii roșii. Invitarea o fac în vorsuri, cam în modul următor:

„Pace și bună voire se dec Dumnezeu
Sănătoși sunteți se vede și nu vă merge reu
Si deici în sănătate ca se trăiți dorim
De bine și fericire și noi se auzim.

Înainte feței voastre cu cinste, când noi stăm
Dela o casă cins ită venim să vă chemăm
Si până misiunii noastre destul o se facem
Vă rugăm fiți cu certare până o spunem.

Pre noi, prea cinstite gazde, Vig Miklós ne o trimes
Care pretiniei mare o sfeșnic prea ales,
Pre vecini, neamuri, cinstește, pre cum cred că știți
Pretin credincios nu este ca el, se o știți.

Dragii mei gazde de cinște, acum când se 'nsoară
Nu poate, se nu ve 'nvite, cu 'ntreagă familia
La o scurtă serbătoare, l'alui cununie
La o zi de bucurie, pe Marța ce vine.

La un pic de bucurură și de beutură
Mai la joc și voc bună și la petrocăniă
Veniți, alduiv'ar Domnul, căci vă așteptăm
Cununia mândră, sântă, se o ascultăm.

Vă rugăm deci ca 'n persoană să vă presentați
Chemarea noastră se nu o desconsiderați,
Eacă vă spunem acuma, ca d'acum s'o știți
Că v'om mai veni odată, numai se veniți.

Ear acum noroc și sute
Dumnezeu să vă ajute.

Aceasta este invitarea care o recitează la fie care casă de-alungul satului, căci fie care familie este invitată afară de acele cu cări respectivii *sunt sfădiți*. Frații de mire umblă traciați de regulă cu vinars îndulcit, cu micro de stup, în urma cărei nu o dată pe înserate multe versuri român ne-recitate.

În Dumineca din înaintea zilei de cununie frații de mire ear iou satul de un capăt și de nou invită pre oaspeți folosind de astă dată cam următoriu text :

Noroc și bine, să dee Dumnezeu
Aveți ertare, că ear vă năcăjim,
Dar cred că bine, veți ști că ce vreu eu
Stiind și-aceea, pre cine noi slugim.

A doana oară, vă roagă să postiți
Pre mânesară casa să le-o cinstiți,
La cununie voi parte să luați
Toți la olaltă să vă mai petreceți.

V'asteaptă deci, că cu toții să veniți
Ear invitarea se n'o desprețuiți
Noroc și bine, să dee Dumnezeu
Să ne 'ntelnim deci, vă rog de nou și eu.

Intr'aceasta să începe fiertul și friptul de-alungul străzilor, căci nime nu merge la „plâns“ (siratoba) cu mâna goală, care ceremonie să începă luni sara. De regulă duc pre un tăier plăcintă, surcele (esörege), sau colaci-pě-drug (kürtös kalács); acoperite cu servetă de casă carea apoi să mâne miresei. Cei mai cu stare duc cu ei afară de aceasta și cuțit, furculiță, lingură, față de measă și ștergar. Nănașa duc „pomul-rodului“ podoaba cea mai de frunte a mesei.

Pregătirea pomului cere multă usteneală și deprindere mare.

În un colac înlântă un ram cu mai multe crengi, pre cari le încareă cu nuci aurite, prăjituri, covrigi, apoi 'l înfrumusează cu *haras* și hârtii colorite. Acesta 'l pregătese de regulă protenii și cunosecții adunându-să la masă de unde apoi 'l duc sərbătorește la casa miresei.

„Plânsul“ țino pân' la mezul nopții și atunci fără a aş

terne sau a să așeza la masă, consumă numai aluăturile, vinarsul și vinul adus de oaspeți. Nunta să înceapă Duminică dimineața.

Nuntașii să adună mai întâi la casa mirelui unde nănașul mirelui recitează „*remas bun*“ tinerului care pornește după aleasa inimei sale pre cum urmează :

Să pornim la cale, în liniște mare
 Căci mirele mândru cu zor foarte mare
 Așteaptă să-și strângă mireasa iubită
 L'al seu pept. Veniți deci, hai' la biserică,
 A Domnului casă, ear de-acolo cară
 Să mergem la tineri în casa lor noaună,
 Unde Domnul dee aldaș mare, pace
 De rău să-i ferească să aibă liniște.
 Eară fericirea să nu aibă fine
 Pace și unire între ei să fie.
 Fericți să fie până l'al lor moarte
 De rău să nu știe ci numai de bine,
 Fericți ca astăzi, mulți ani să ajungă
 Ear a lor familie mult să se sporescă.
 Să pornim la calc, Domnul să ne-ajute
 În deplină pace, în voea cea maiă,
 Fericți să fie le dorim cu toții
 În bine, virtute să-și crească băieții.

După aceasta toți nuntașii să urcă pe trăsură și cu muzică și chiuituri vioae ajung la casa miresei unde dau de ușa închisă. Aici nănașul începe :

Asta-i doară casa mândră, la care-am pornit
 Rușine, la ușa 'nchisă, cacă ne-am oprit!
 Să bateu dară, să cerem puținel cortel
 Ce se poate tot să facem s'ajungem la țel.

La aceasta încep a face sgomot mare și în glumă lovesc ușa. În urma cărcăii easă în curte nănașa miresei și întrebă :

Oameni buni vă rog a 'mi spune
 Unde merge-atâta lume ?

Nănașul mirelui răspunde :

Asta-i casa cea mai mândră, la care-am pornit
 De puțin cortel te 'ndură, dacă am sosit.

Nănașul miresei întreabă :

Mai întâi vă rog a-mi spune
Poarta pân' a n'o deschide
Ce gânduri și vânt v'abate
De v'aduce 'n asta parte?

Nănașul mirelui :

Pacinic este scopul nostru
Drept este cuvântul nostru
Una ne este dorința
Una ne este rugarea
Să ne dai cortel.

Nănașul miresei :

Est' cortel drăguțul meu
Este al lui Dumnezeu!

La aceasta deschid apoi poarta și toți nuntașii intră în curte unde nănașul mirelui pășește 'n frunte și zice :

Bună ziua dumneavoastră
Mulțimei ici adunate
Mi-a lăsatu-mi mie vorbă
Permiteți-mi deci întrebarea
Nu este aici nănașul?

Nănașul miresei răspunde :

Aici sum, ce vînt vă poartă,
Rătăcitu-vași sau doară
Drumăriți din depărtare ?
Junc, de cătași, vă pot spune
Nici cu ochii nu-l văzurăm,
De cereași hoț, v'asigurăm

De-acela noi n'avem știre,
Una însă v'o pot spune,
Că noi avem de vinzare
O prea minunată floare
Care 'n lumea asta mare
Puteși ști: păreche n'are.

Nănașul mirelui zice :

Chiar și de-ar avea păreche
Noi dorim numai cea veche,
Pentru-al nostru tinăr măndru
Care-i svilt ca și-un brad oblu.

N'am venit cu mîna goală
Să gustăm din plina oală,
Deci cu toți noi dorim
Est lucru să-l isprăvim.

Nănașul miresei întreabă :

Bine-o fi amice dragă
Haid să stăm dară la vorbă,
S'auzim ce ți-e dorința ?

Nănașul mirelui răspunde :

„Trei crai dela răsărit
Cu steau'au călătorit
Pre micul Isus cercând
Țerile cutrierând.“
Chiar așa noi am pornit
Ca trei prinți noi am venit
Să cercăm o mândră floare
Ca care nu-i pre sub soare
S'o ducem la casa noastră
Să o facem steaua noastră.
Am venit s'o vedem dară
Mândră-i și așa-i de bună
Chiar pre cum e a ei veste ?
Mică-i gura ? E subțire ?
Bine stă haina pe dînsa ?
Dapu cum ne spuse vestea ?
De-i așa, atunci o ducem

Cu-al nost fiu pe tron o punem
Ca în pace și lucrare
Să domnească fiecare
Urmând a Domnului vorbă
Cepii numeroși să aibă
Aduceți deci înainte
Acea minunată floare
Pentru care ostenirăm
De departe-aici sosirăm
S'o sucim la stînga, dreapta
Se-i vedem — de are — hiba.
Ear de-aici noi o vom duce
La biserică, de unde
V'om conduce-o 'n a ei casă
Unde e întinsă masă
Și vom face uspêț mare
Cu joc mult și vin vechiu tare.

Acesteia i urmează multe șcene glumețe. Nănașul miresei scoate înaintea nuntașilor o persoană învălită cu un lepedeu sau țolindră și-i întreabă :

— Asta este floarea ce cereați ?

— Asta nu ne corespunde, răspund glumind nuntașii ; la ea conduc înaintea lor o babă sau vre-o femeie schioapă etc. la cari nănașul mirelui tot-dea-una răspunde că : — Aceasta nu ne corespunde (ez nem talál münköt).

În fine aduce trei fete pe o formă de mari acoperite cu năfrâni și conduc înaintea mirelui cu să-și alcagă el pro viitoarea soție, dacă se întâmplă să greșească, atunci nu numai că umblă ris, ci ea pedoapsă trebuie să plătească o vadră de vin. Dacă a ales-o, țigani încep a zice și tinerii să învârt puțintel după care urmează „*rēmas bun*“—ul miresei (mennyasszonyi bucsuztató), care 'l îndeplinește nănașul mirelui cu următoarele cuvinte :

Primaşule, taci din diplă
Pinteni sē n'aud cā sună
Remas bun încep a spune
S'ascultăm deci până 'n fine!

Rugat fiind de mireasă
Sē zic *adio* l'a ei casă
Sē 'nplnim asta rugare
S'ascultăm deci în linişte:

Scumpul meu iubite tată
Ție-ți zic intia dată
Remas bun, Domnul Țajute
Pentru-a tale fapte bune,

Ce-ai făcut față cu mine
Invățându-mē la bine
Dându-mi și haine, mâncare
Sē trăești, sē fii tot tare.

Mult te-ai ostenit, o tată
Sușărându-te n'odată
Ca să mē vezi și pră mine
Așăzată 'n fericire.

Dumnezeu te alduiească
Fericire-ți dăruiească
In a noastră cununie
Sē ai mare bucurie.

Te rog deci fii bun primeste
Pē-al meu mire, și-l iubește
Ca pre-al tēu fiu 'l privește
Dumnezeu te alduiește.

Asta zi de fericire
Sē nu fie de uitare
Ear pe tine tată dragă
Dumnezeu te alduiească.

Ear acuma mē 'ndrept cară
Cătră tine dragă mamă
Zicând „remăi sănătoasă“
Iubită maică duiosă.

Nici nu știu ce-ar fi a-ți zice
Inima mea tace, plânge
Te rog adă mâna 'neoaçe
Lacrămile-mi sē Ți-o 'nnece.

Căci atâte ustenele
Și atâte zile grele
Ce nutrindu-mē 'ndurase-și
Până mare mē crescuse-și.

A-le respălți nu poate
Inima-mi ce te iubește
Ci numai plângēnd de moarte
Plângând cât numai sē poate.

Dumnezeu te alduiească
De tot rēul te ferească
Pre pământ fii fericită
Ear de ceriu în raiu primită.

Dumnezeu sē te trăiască
Ani mulți Ție-ți dăruiească
C'a ta fiică iubitoare
Mulți, mulți ani sē te adoare.

Iubiți frați, acum sē 'ndreaptă
A voastră iubită soră,
Cătră voi și vē dorește
In oara ce o despărțește.

Sē trăiți în fericire
In noroc și 'ndestulire
C'aurora dimineței
Fie-vē mersul vieții.

Al vostru prea dulce nume
In veci fim'-va 'n memorie
Si 'n ferbintea-mi rugăciune
N'oiu nita de-al vostru nume.

Ear voi pretene iubite
Fete mândre și plăcute
Fiți pururea fericite
Dumnezeu sē vē ajute.

Vă dorese că cât de 'ngrabă
Să pășiți în a mea urmă
Găsându-vă fie care
Un ales inimii sale.

Voi vecini, oameni de treabă
Pretini drepti și cu credință

Dumnezeu vă dăruiească
Cu bine vă alduiească.

Sus țigani, acum la diplă
Zice-ți marșul, să s'andă
Frați de mire haid pe ladă
Cine 'ncepe sus pe cară,

La aceasta cu toții să urcă pre trăsuri și merg în biserică la actul cununii. Când să re'ntore de acolo părechea prea adese trebuie să se rescumperă. Strada o închid cu funie și numai pentru vin ori vinars îi lasă liberi, în alte locuri pun înaintea căruțelor oale cu cenusă, ca părechea să fie roditoare, p'nă în fine cu sgomot mare și strigăte dese, precum și pușcături de pistol, ajung la cortelul nou unde tinerii să pun la joc, car nu preste mult să așează la masă unde servese frații de mire :

În decursul mănecărei poesia car 'și începe rola. Așa la aducerea plesoi prime *fratele de mire* zice :

Eacă și prima mănecare
Ascultați a mea vorbire
Toată lumea bine știe
Că la noi în s'euime,
Tot omul bine primește
Pre-ai sei oaspeți bine-i vede.

Dac' aceea e mșncarea
Vă rog pre toți gustați din ea
Și trăiți în fericire
Și 'n deplină bucurie
Să strigăm cu toți „trăiească“
Părechea acum cununată!

Când aduc friptura și vinul pro masă car să zice următoarele :

Eacă și-a doana, friptura
Vin bua cum cere inima
De lături acum cu gândul
Măncați carne, gustați vinul!
Să credeți n'are păreche

Nimic nu dă bună voie
Ca și-o fâlie de friptură
Și din vin vechiu, bun, o cupă
Strămoșii așa fieură
De-aceea ei mult trăiră.

Când pun pe masă *curechiul împlut* — o ploasă cătorea dola cununie nu-i o permis nici la un cas a absentă, zice :

Eacă-tă-te că sosește
Curechiul ce să tocmește
Cu carne să împistrește
Proaspătă, la ea băiete.

Asta-i mănecare străbună
Națională ungurească
Carea ori cine o mănăncă
Foarte bine o să-i cadă.

Mâncăți, să rog, și beți bine
Să fie tot ves lie
Gendarm, prefect, ici nu între
Potrecerea să ne-o strice.

Ci tot omul să trăiească
Cu părechea tinerească

Vin, vite și grâu să aibă
În familie să sporească.

În casa lor să domnească
Pace, iu lire frățească
Dumnezeu să-i alduiească
Și la mulți ani să-i trăiească.

Astfel de versuri se zice la aducerea celorlalți plese și la aducerea aluaturilor. Umorul este în gradul suprem când se află câte unul sau doi cari fac la versuri „de merge colb.“

Amintesc încă aici versul cu care „rădică measa“ și care sună cam în modul următor :

Hu a! *purde!* Sus la diplă
Aici spun că-i dat în boală?
Las' să sune cea țimbulă
Nu-'s preveghi aici, ci nuntă.
Tot omul să mi-să 'nvirtă
Și să-și joace a sa iubită,
Nene naș, ien haid ne-arată

Cum trebe „lina“ jucată
Mireasa ni-o sucește
Pân' altul nu ți-o răpește!
Știm noi că iubești neveste
Deși păru-ți cărunțește
Deci pune numai groșița
Și 'nverte puțin mireasa!

La aceasta nănașii și frații de mire joacă cu mireasa și fiecare pune bani pe un tăier (jocul miresei). Tinerii se năsuiesc a o fura mireasa, ceca-co dacă succede, mirele trebuie să o rescumpere cu vin. Aceasta dă ansă la multe glumo și petrecere bună. La mezul nopței fratele de mire conduce o nevestă cu mâna legată în lăuntru² și zice :

Mare supărare am aflat afară
S'o vërsat păsatul, o oală întreagă.
Și bucătăreasa și a ars toată mâna
Nu se vindecă ea până ține lumea.

Să-i dăm deci sermanei bani de doftorie
Să-și poată vedea, dea mânci lccuire,
Eacă bucurie ce sfârșit avusë
Păsatul ferbinte pe mână-i curse.

Cu aceasta oaspeții de regulă se împărtășie ca a treia zi să se adune eară la părechiea tineră, după cum zic ei: „*kárlátóba*.“ Numai atunci este sfârșită nunta sēcuiască, care pre cum vedem nu o ceva petrecere eftină.

I. C. P.

¹ Lina = endelgös.

² „Kásás asszony.“

DOBÂNDIREA CALITĂȚII DE ROMÂN ÎN ROMÂNIA.

II.

Români prin binefacerea legii. Trecom acum la al doilea mod de dobândire naționalității române și anume *prin binefacerea legii.* Străinul care îndeplinește condițiunile provăzute de art. 8. C. Civ. devine *de drept* Român.

„Veri-ce individ născut și crescut în România până la majoritate, și care nu se va fi bucurat nici odată de vr'o protecțiune străină, va putea reclama — zice art. 8 — calitatea de român în cursul unui an după majoritate.

„Acci ce aflându-se în condițiunile de mai sus, vor fi devenit majori înainte de promulgarea acestui codice, vor avea termen de un an de la promulgare pentru a reclama calitatea de cetățean român.“

Străinul prin acest mod dobândește un *drept* — cu sau fără voința guvernului — și nu o favoare cum s'întimplă cu naturalizarea propriu zisă; logiitorul a acordat acest drept numai străinilor de rit creștin, ear cei ce nu sunt de rit creștinesc nu pot, conf. art. 9 C. Civ. beneficia de avantajele art. 8. Aceștora le rămâne numai favoarea de a reclama calitatea de Român conf. art. 16 C. Civ. prin naturalizare.

Așa dar pentru ca cineva s'ă devie român în vîrtutea dreptului consacrat de lego trebuie s'ă îndeplinească următoarele trei condițiuni: 1) s'ă fie născut și crescut în țară, 2) s'ă nu s'ă fi bucurat nici odată de vre-o protecțiune străină, și 3) s'ă fie de rital creștinesc. Odată îndeplinite aceste trei condițiuni nu începe îndocală că sentimentele sale nu pot fi decât românești. Decât, primele două condițiuni ar fi fost o garanție suficientă în privința asta și prohibițiunea în privința necreștinilor ar fi putut lipsi. Astăzi mai protutindoni, cum

observă Bluntschli, „dreptul modern modern s'a degajat de presupunerea și de condiția unei credinți anume și e stabilit într'un mod egal, ca drept comun, pentru toți locuitorii țării.”¹ Totuși dorința exprimată prin Convențiunea din Paris din 1858 se îndeplinește prin art. 16 C. Civ. care deschide și necreștinilor cetățenia prin calea naturalizării. Dar și această cale li se încheie după câteva luni, prin art. 7 din Constituția din 1866.

O chestiune importantă este aceea de a se ști: Dacă calitatea de român în virtutea art. 8 C. Civ. se dobândește numai pentru viitor sau cu efect retroactiv? Răspunsul autorilor este că numai pentru viitor, adică din momentul când individualitatea își manifestează voința sa prin îndeplinirea condițiilor prevăzute de lege.

De când însă începe a se socoti anul majorității, din momentul concepțiunii, ori din momentul nașterii? Din cuvintele „ori ce individ *născut* și crescut etc.” rezultă că din momentul nașterii.

Copilul conceput aiurea, dar născut în țară, poate invoca beneficiul art. 8 C. Civ.; dacă însă e conceput în țară, și născut înafară de teritoriul român, nu mai poate invoca acest beneficiu. Unui asemenea individ îi rămâne deschisă calea naturalizării.

În ce privește termenul în care trebuie să se facă declarațiunea, trebuie considerat după majoritatea regulată de legea străină a individului, sau după majoritatea regulată de legea noastră? De oare-ce legea e mută în aceasta privință, chestia e controversată.

Unii — și aceștia alcătuiesc minoritatea — sunt de părere că după legea română trebuie regulată majoritatea individului de oarece majoritatea străină variind după loc și timp, legiuitorul român nu putea să aibă în vedere decât majoritatea română, adică vîrsta de 21 de ani. Alții — și aceștia constituie majoritatea — susțin că legiuitorul avea în vedere — cum s'a întimplat și aiurea — majoritatea personală a străinului, aceea a țerei sale.

¹ Op. cit. pg. 9.

Dacă am voi să considerăm majoritatea țerei românești — vîrstă de 21 ani — în cazul de pildă, când majoritatea țerei străinului ar fi de 25 ani, am da de următoarea dificultate: Individul, la majoritatea stabilită de Codicele nostru Civil, fiind minor după legea țerei sale, ar fi pus în imposibilitatea de a reclama calitatea de român, fiind că în timpul minorității el s'ar afla sub autoritatea ascendenților ori a tutorelui seu, și nu are libertatea de acțiuni. Ear ajuns în anul majorității țării sale nu va mai putea invoca avantajele art. 8, fiind trecut deja de vîrsta majorității țerei românești. Aceasta ar fi a lua cu o mînă ceea ce s'ar da cu alta. Acest inconvenient s'ar îndărura dacă considerăm majoritatea țerei careia aparține străinul.

Dificultăți s'ar pot presinta și în cazul când după legea personală a străinului majoritatea e la 18 ani, adeca cu mult înainte decît după legea noastră. În acest caz unii autori admit că declararea s'ar să facă după legea română, până la 22 ani.

De-altminteri aceste inconveniente au dispărut mai pretutindeni cîta vremă epoca de 21 ani pentru majoritate e admisă mai de toate legislațiile.

Art. 8 Cod. Civ. nu spune că individul ce îndeplinește condițiunile provăzute de lege „va putea reclama calitatea de român în cursul unui an după majoritate;” nu ne indică însă nici forma declarațiunei, nici autoritatea cătră care s'ar să adreseze.

Din această cauză în practică, se întimpina dificultăți. După Meitani¹ autoritatea cătră care trebuia adresată declarația nu putea fi alta decît primăria; după d. Nacu,² tribunalul; ear după o decizie a Curței de Casație forma și declarația puteau fi înlocuite prin alte fapte ca: serviciul militar, exorcitarea continuă a dreptului electoral, etc.³

Astăzi art. 8 și 9 C. Civ. nu au decît un interes din punctul de vedere retrospectiv. Art. 9 a fost abrogat încă

¹ G. G. Meitani, Studii asupra Constituțiunei Românilor, fascicula I-a, pg. 116.

² C. Nacu, Principii elementare de Drept privat român, vol. II, pg. 187.

³ Decizia Curței de Casație din 2 Oct. 1885.

prin Constituția din 1866 (art. 7.), iar al. I și II din art. 8 de art. 7 din Constituție revizuit în 1879. Numai aliniatul ultim al art. 8, relativ la copiii găsiți pe teritoriul român fără părinți cunoscuți — și despre care am vorbit deja — a rămas în vigoare. Afară de acest caz singular nici un străin nu poate deveni român — de la 1879 încolo — decât în urma unei legi.

Știm că copilul născut din un român este român, fie el născut în România, fie născut aiurea. Aliniatul al doilea al art. 10 mai zice :

„Tot copilul născut în țară străină din un român, care ar fi pierdut calitatea de român, ve redobândi tot-d'a-una acea calitate, îndeplinind formalitățile preserise de art. 18.“

Legiuitorul având în vedere legăturile de sânge ale unui asemenea copil, că e născut din un părinte care, deși străin, a fost însă odată român, îi permite să intre în familia română, cu îndeplinirea formalităților prevăzute de art. 18.¹ El naște străin, dar cu această diferență că pe când străinul ordinar devine român prin calea *naturalizării*, această devine român prin *bine-facerea legii*. Și această e firească; un atare copil conservă în vinele sale sânge românesc, în inima sa sentimente românești, trebuie a fi deci primit mai cu dragă inimă de patria română decât cei alți străini. „Ea trebuie a-l trata ca pe un copil care vino să-și regăsească familia sa și care invoacă favoarea originii sale.“²

Redactarea art. 10 e vițioasă. În adevăr ea însemnează „tot copilul născut în țară străină din un român?“ Nu cum-va gânditu-sa legiuitorul român de a exclude pe copilul născut în România de a beneficia de acest articol? Nici de cum; deci ar fi fost mai bine dacă cuvintele „în țară străină“ să fi lipsit; ele sunt inutile. Existența lor se justifică prin aceea că legiuitorul a statuat *de eo quod plerumque fit*.

Articolul mai adaugă „din un român“ — „tot copilul născut în țară străină din un român.“ Acest cuvânt „român“ trebuie înțeles în sens generic pentru a designa atât pe tatăl

¹ Boerescu, Curs de Drept Civil, stenogr. de Filimon Elia, I. pg. 75.

² Laurent, op. cit. I. pg. 448.

cât și pe mama copilului: *Prounliatio sermonis in sexu masculino at. utrumque sexum plerumque porrigitur*. De aceleași drepturi deci se va bucura copilul din o toastă româneă ca și cel din un fost român.

Să citim articolul mai departe: „Tot copilul născut în țară străină din un român, care ar-fi pierdut calitatea de român, *va redobândi* tot-d'a-una acea calitate, etc.“ Cuvintul *redobândi* nu este exact. Cine-va nu poate redobândi decât acea calitate pe care a avut'o și a pierdut'o; or, copilul, fiind născut din un străin — din un tată care și-a pierdut calitatea de român — el n'a fost nici-odată român, n'a pierdut nici odată această calitate; cum o „redobândește“ dar? Expresia „redobâni“ fiind incorectă, ar-fi fost mai bine de s'ar fi zis „*va dobândi*.“ Articolul corespunzător francez, după care luat al nostru, zice de asemenea „peut toujours *recouvrer*“ și nu „*acquérir*“ și tribunul Siméon în raportul său, pentru a justifica această expresie, zice: „străinul *va dobândi*; cel orginar francez *va redobândi*; tatul său putut perde calitatea sa, dar nu a putut altera de tot sângele francez care curge în vinele copilului său; nu i-a putut răpi strămoșii săi; și dacă acest copil, mai bun decât tatul său, voește să se întoarcă în patria sa, ea îi va deschide brațele sale, nu ca unui copil nou pe care-l *dobândește*, dar cu unui copil pe care îl *redobândește*.“¹

Și cînd ve dobândi acest copil calitatea de român? Articolul zice „*tot-d'a-una*“. Eată o favoare excepțională acordată acestui copil. Pe cînd copilul născut și crescut în România dintr'un tată străin — și care nu se va fi bucurat nici-odată de vre-o protecție străină (art. 8) — trebuie să-și reclame calitate de român în cursul unui an după majoritate, cestă-l'alt o poate reclama „*tot-d'a-una*“. E o favoare bine-meritată, fiind-că, cum am zis, nu începe nici o indoială în privința sentimentelor sale pentru România care îl poate primi ori-și cînd. Decît acest „*tot-d'a-una*“ dă loc la discuții. Se poate înțelege prin expresia „*tot-d'a-una*“ ori-ce epocă a vieții copilului? Poate el dobândi calitate de român în timpul mino-

¹ Loaré, t. I, pg. 431; citat de Laurent, op cit. I, pg. 448.

rități sale? Eată o cestiune care se resolvă în sens negativ. Va trebui să aștepte până în anul miorității; el, neputând renunța la naționalitatea străină a tatălui său de cât când e major. Articolul trebuia deci redactat ast-fel încât să reese din termenii săi această excludero — epoce minorității — dar nu să zică că „tot copil . . . va dobândi *tot-d'a-una*,” când aceasta nu poate avea loc „*tot-d'a-una*”. Amintim că majoritate copilului în cazul acesta — ea și în cazul art. 8 abrogat—este cea străină.

Art. 10, al II, mai cere ca copilul, pentru a dobândi calitatea de român, să îndeplinească „formalitățile prescise de art 18.” Eată cari sunt aceste formalități: „Românul care va fi perdut calitatea sa de român o va putea redobândi întorcându-se în România cu autorizațiunea guvernului român, și declarând că voește a se așeza în țară, și că renunță la toate distinețiunile contrari legilor române.”

Accestea sunt explicațiunile ce au fost necesare de dat articolului 10 C. Civ. Rendându-l aci, subliniăm cuvintele ce au dat loc la discuții: „Tot copilul născut în țară străină din Român, care ar fi perdut calitatea de român, va redobândi *tot-d'a-una* aceea calitate îndeplinind formalitățile prescise de art 18.”

Aceiași favoare este acordată și Românilor cari, fără autorizațiunea guvernului, au intrat în serviciul militar străin (art 20): Ei n'au decât să se conformeze condițiunilor prescise de art. 18.

Trecem la art. 12: „Străină ce se va căsători cu un român se va considera de româneă. Acest articol se întemciază pe natura căsătoriei care are de efect a stabili o legătură așa de intimă între soți că ei se pot considera ca alcătuint una și aceeași persoană, și cari trebuesc să aibe una și aceeași naționalitate. Acestuias motiv se datorește și al. I. art. 19 C. Civ. care zice: „Româneă care se va căsători cu un străin, va urma condițiunei soțului său.” Ea de vine deci, în momentul căsătoriei, de drept, româneă ori străină, după naționalitatea bărbatului. Femea primind numele bărbatului și legându-și soarta ei cu a lui, prin aceasta chiar înțelego a urma condițiunei lui, a primi naționalitatea lui. Inșă, pe acoia

pe care o are bărbatul în momentul celebrării căsătoriei, nu şi ori-ce alte ce ar adopta în urmă. Liber e dânsul a şi-o schimba de câte ori va voi, ea nu-l va urma, ci îşi va conserva naţionalitatea pe care a avut-o dânsul în momentul celebrării căsătoriei. Şi în advör, el nu poate modifica statul femeii sale, nici o lege nu i acordă acest drept; dacă ea urmează naţionalitatea lui în momentul celebrării căsătoriei, se presupune că o face cu consimţimîntul ei; că îi cunoaşte naţionalitatea lui de mai înainte, şi ea i se supune în mod voluntar — căci schimbarea naţionalităţii nici că se poate face altfel. Dacă nu voeşte are decât să nu să căsătorească cu dânsul.

Adagiul „încetând cauza încetează şi efectul“ nu este în tot-d'a una exact — mai ales în materie de drept. Când o străină se căsătoreşte cu un român şi de vine româncă din momentul celebrării căsătoriei, ea *remâne româncă* cu toate că el a devenit mai în urmă străin. Nu se poate spune că străina devenind româncă din cauze bărbatului ea redevine străină odată cu abdicarea naţionalităţii române de către soţul ei; nu se poate zice, cu alte cuvinte, că încetând cauza cată să înceteze şi efectul. Cauza, zice Laurent, a dat un drept femeii, acest drept la dobândit dînsa consimţind la căsătoria, aşu dar, prin voinţa sa; el nu-i poate fi ridicat prin o voinţă străină.¹

Blondeau amite ca femeia străină, casatorindu-se, să fie liberă să-şi manifesteze o voinţă contrară şi să-şi conserve chiar naţionalitate i de origină, dacă voeşte.²

Valetto admitto sistemul englez după care femeia căsătorindu-se nu adoptă naţionalitatea soţului. După acest sistem această femeie s'ar considera română faţă cu legile române, şi engleză faţă cu legile engleze.

Art. 19 după ce spune că româncă căsătorită cu un străin devine străină, adaogă prin al. II că îndată ce devino văduvă redobândeşte calitatea sa de româncă. Singurul fapt

¹ Laurent, op. cit., vol. I, pag. 456.

² Blondeau Dissertation insérée dans »Revue de Droit francais et étranger, t. I, citat de Laurent, t. I, pag. 454.

văduvici tace cea să-și redobândească naționalitatea perdută. Dar dacă întoarcem cazul, și ne întrebăm: Femeia străină devenită româncă prin căsătorie își recapătă prin văduvie naționalitatea ei străină? După principiul art. 19 trebuie să nu rostim în sensul afirmativ. Cu totea astea unii cred că ea rămâne româncă; e o excepțiune la principiul stabilit de al II, art. 19, în favoarea femeii de rămâne naționale. Laurent e de acciaș părere.¹

Mai notăm că prin „văduvă“ (art. 19 al. II) cătă să se înțelegă toate cazurile în care ea devine liberă, precum: moartea soțului, divorțul, etc. În urma ruperei, într'un mod sau altul a legăturii ce o unia cu soțul ei, ea redevine de drept româncă fără să aibă nevoie să îndeplinească vre o formalitatea.

Români prin naturalizare. Codicele Civil, art. 16, mai, prevede un al treilea mod dobândire a calității de român, adică prin *naturalizare*. Identificarea străinului cu Românul prin mijlocul acestei ficțiunii legale se face *cu stagiū și fără stagiū*.

Pentru *naturalizare cu stagiū* se cere ca străinul prin o suplică către Domn, să arate capitularile, starea, profesiunea ce exercită, și voința de a și statorniei domiciliul pe teritoriul României. Străinul, după o asemenea cerere, trebuie să locuiască zece ani în țară, și dacă prin purtarea și faptele sale, dovedește că este folositor țerei, Adunarea legiuitoare, după inițiative Domnului, ascultând și opiniunea Consiliului de Stat—astăzi desființat și înlocuit prin Consiliul de Miniștri — îi va putea acorda decretul de naturalizațiū o, care va fi sancționat și promulgat de Domn (art. 16. al. I.)

Pentru *naturalizare cu dispensă de stagiū* ca se cere străinul să fi făcut țerei servicii importante, să fi adus în țară o industrie, invențiuni utile, să se fi distins prin talentul său să fi format în țară stambilimente mari de comerț, etc. (art. 16, al. II.)

Românii supuși unei protecțiuni alte decât cea română,

² Op cit. I. pg 456.

cum sunt cei din Transilvania, Macédonia, etc., având aceiași limbă și aceleași aspirațiuni ca Românii din România, se bucură de aceiași favoare, conf. art. 9 din Constituțiune.

Necomunitatea de religio nu servă de piedică pentru a dobândi calitatea de Român prin naturalizare. Pentru întâiași dată li se deschide și necreștinilor calea cetățeniei prin naturalizare, de care însă s'au folosit prea puțini necreștini, din cauză că după câte va luni cu ocaziu votărei Constituției din 1866, și în urma unor desbateri furtunoase li se închide din nou această cale stabilindu-se prin art. 7 că „numai creștinii să poată deveni cetățeni români“. De atunci situația necreștinilor — a Evreilor — devino din ce în ce mai reu, cu toată modificarea art. 7 din 1879 în sensul libertăți religioase.

Aiurea naturalizarea e regulată de legi speciale. Așa în Belgia codul e mut în această materie, și naturalizarea e regulată de o lege din 22 Sept. 1835. Acolo naturalizare e de două feluri: *mare* și *ordinară*, și care se aseamănă mai mult cu naturalizarea „mare“ și „mică“ de sub Regulamentul nostru Organic decât cu cea „cu stagiū“ ori „fără stagiū“ de sub regimul Codului Civil. Singura »naturalizarea mare« asimilează pe străinul, în toate, Belgianului, acordându-i toate drepturile civile și politice; pe când »naturalizarea ordinară« acordă străinului toate drepturile civile și numai o parte din drepturile politice. Un sentiment de dominitata națională ori de gelozie poate, a dictat această diviziune prin care se acordă destinele țerei numai celor ce au dobândit »naturalizarea mare« în urma unor servicii eminonte aduse statului. Numai aceștia pot fi miniștri, și oligibili în Senat și în Camera reprezentăților, precum și a fi alegători. Afură de aceste restricții, toate celelalte drepturi sunt acordate acolora ce au dobândit »naturalizarea ordinară«.

La noi nu există o asomenca diferență: Naturalizarea — fie cu stagiū, fie cu dispensă de stagiū — acordă același drepturi *depline* străinului care a dobândit'o; și în lipsă de legi speciale ea treu ia regulată de Cod.

Aureliu Turcu.

JOSIF ABU.

(Novelă.)

— De Maurițiu Jókai. —

Turcii încă și au oamenii lor învățați, advocații lor isteți, cari știu face din negru alb și dacă ar puata face, sigur ar primi titlul de Doctor.

Sub turban însă se recer alte titule. Așa Josif Abu avea titlul de: *Kadi-al-Kodhat-ul orașului Bagdad* sau: »judele-juzilor.«

În acel timp *Harun-al-Rasid cel drept* era califa, car încă se ocupa cu afaceri de drept, ceea ce nu se prea considera de petrecere prințiară. Dar aceste nu-l impedea, ca din când în când să nu cerceteze după ochi frumoși, vâ spun că și în ochii fetelor frumoase a găsit a dese astfel de știință carea nu fu în stare a o studia viața întregă.

Odată bând sorbet în palatul fratelui seu Ibrahim văzu o roabă frumoasă carea avea nește ochi vineți așa frumoși încât Ibrahim cugeta că vede în ei tot ceriul cu întregă ceafa huri-lor și profetul.

— Ibrahim — zice califa — în ochii fetei acesteia, când se uită drept la mine, văd desdată toate șapte raiurile; dacă mi ochește dintr-o parte văd acolo toate șapte iadurile.

— Atunci poți zice că ai fost în raiuri și iaduri fără a te clăti de pre scaunul tău.

— Cum o chiamă?

— Abela.

— Știi ce, pentru fiecare literă care se conține în numele ei îți dau 1000 dinari de mi-o dai mie.

— Nu, Harun, și dacă mi-ai da pentru fiecare literă 2000, nu va fi uita Abelayda.

— Oho, acum i-ai lungit numele cu trei litere ; dacă ne tîrguim mult numai ne vom trezi, că-i va fi deodată numele așa de lung ca a marolui Mogul.

— Nu am mințit, Abelayda să chiamă, numai mädă-rind'o o chemăm Abela ; dar nu dau să promiți oricât.

— Atunci dämi-o ca present.

Ibrahim să mânia.

— 'Ţi jur pe barba profetului, că nice nu o vînd, nice nu o dau present.

Acasta fu mult. Harun al Rasid să sculă minios și pä-räsi palatul fratelui sou.

Alt califä ar fi isprăvit ușor, dacă nu voia a o vînd și nice a o da ca present, atunci ar fi crezit'o dela dënsul ; Ibrahim să moară, să putea face foarte ușor, dar Harun punea mare pond pe aceea, ca poporul să nu-i deo epitetul de »drept« în zëdar, și așa chemă la sine pre Josip Abu și-i predă afacërea cerëndu-i sfatul că cum ar putea ajunge la Abelayda ?

Invëțatul 'l liniști că o să afle el un mijloc. Califa i promisë că dacă va fi în stare a esopera aceasta atunci drept remunerație capătă zece mii de dinari.

Josef Abu din ziua aceea incepu a poarta lui Ibrahim epistole secrete în care 'l făcea atent, că să aibă grijă, deoarece pentru Abela 'l amenință periclu.

Ibrahim să spăria și fugi la Abu.

— Califa — Incepu el — vrea să mă omoară pentrucă nu i-am dat lui pre cea mai frumoasă roabă iar eu am jurat că nu o vînd, nice nu o dau present. Acuma i-aș da-o bucuros dacă nu m'ar lega jurămëntul Spunc-mi om cu minto ce să fac ? Ajută-mă și drept remunerațiune primești dela mine zece mii de dinari.

Abu să prefëcu cași când acum ar auzi pontru prima dată de acoasta ; coi zece mii de dinari trëbuc serviți. Deschisë cărți mari vechi, ceți șiruri grele și în urmă găsi ce a voit.

— Ibrahim, dacă te-ni jurat, că lui Harun nice i vei vinde, nice i vei da-o ca present ; atunci dacă totuși voești să i-o dai ; fă așa : Dola cap pân'la brëu i-o dä ca present,

dela brâu până 'n tălpi i-o vinde; astfel jumătate nu i-ai vândut-, iar cealaltă jumătate nu i-ai dat'o present și prin urmare nu ți-ai călcat nici jurământul.

Așa făcu. Abelayda a ajuns în posesiunea Califai; dar coranul oprește ca un drept credincios să ducă în haromul său selava fratelui său. Abia a așezut'o califa lângă el, când înțeleptul *Uléma* sări la ei și pusă între dinsii o sabiă scoasă, drept simbol că acelor doi nu li-e permis a să atinge unul de altul.

Harun-al-Rasid, desperat pân' la estrom, earăși chemă pro înțeleptul Abu și-l rugă de sfat.

— Lucrul e foarte ușor; dă pro Adelayda de soție unui rob al tău cu aceea condițiune că la moment să se despărtaşcă de la ea și ți-o redă neatinsă.

Alte zece mii de dinari i-au pus la chimire lui Abu acest sfat.

Califa alese un selav bun și ascultător, în persoana gră dinariului Sittime, el încă fu de față la cununie și voia chiar să-l reumuncreze bogat pentru acest serviciu dându-i libertatea, cal și rang de oficier.

Dar tinerui, privind prea profund în ochii novestei sale după cununie zice lui Harun:

— Nu'mi trebuie stăpâne nici libertate, nici cal, nice rangul de oficier, ei numai nevasta carea mi-o ai dat; rămân selavul tău, dar bărbatul Abelaydei.

— Mișelule, vrei, să me înșeli! strigă Harun infuriat sărind cu sabia scoasă la el.

— Nu mă tem de sabia ta, stăpâne — reflectă selavul — Harun, cel drept, nu va cuteza a-și ucide selavul, ca să i răpească nevasta căci atunci și-ar perde numele de „Dreptul“.

— Drept ai, — răspunsă Harun — și depărtându-se ear cheamă pro Abu care deși era în cortegiu nu vorbi nimic căci știe că noul său sfat ear i va aduce la chimir zece mii de dinari.

Ce să facă deci Califa?

— Sittim, de present este încă selavul teu; 'l poți da aceluia, cui tu voești. Dă'l deci ca present Abelaydei; atunci

a încetat a-i mai fi bărbat, căci Alcoranul prescrie că o femeie nu poate fi nevasta sclavului său propriu.

Califa în acelaș loc și la moment făcu precum i s'ă spusă și Abelayda află mai de bine a lăsa pro Sittime de sclav și a deveni sultana.

Josif Abu, drept remunerațiune pentru acest sfat bun, a mai primit și dela Abelayda zece mii dinari.

Prin urmare la un singur cas de cununie a câștigat Abu patruzeci de mii dinari.

Ei, atunci s'ă plătea a fi om învățat.

I. C. P.

GNOME DIN POEZII MAGHIARI.

Modestul.

El jertfește meritului
Nu știe însă-și d'a lui ;
Do laudăm noi pe alții
Să bucură el cu toții ;
Dacă lui îi vino rîndul
Tot roșește chiar ca focul.

(*Szentmiklossy Alajos.*)

Gresirea menirei noastre.

Pentru fericire
Ne-am năzuit și, uită,
Murim fără ea
Pentru ce e oare
Asta întocmire,

Oare ce tot vrea :

Fugim înainte
Urmând umbrei noastre
Unde duce ea.

(*Szentmiklossy Alajos.*)

Aide — toi.

Un rusneac căzusă'n apă
Și ea să-i ajuto chiamă

Pe sântul Niculae

Eu te scot nepoate dragă
Ii zice celui din apă :
Dar mișcăto amice.
Székács József.

Pre album

Vorba, gândul și-a ta faptă
Să fie tot : bine,
Că aceste la olalte
Tie-ți vor suride
Ca ș-o splendidă oglindă
Arătându-ți : bine.
(*Vörösmarty.*)

Pre albumul d. G. L.

Doauă bunuri sunt în lume
»Diligință« și »virtute«
Preste cari zău nu mai are
»Sortea« nică o putere
Cea din urmă 'n ceruire este
Alta întro noi trăește.

(*Vörösmarty.*)